



Robert Rej

ROMAN 2666 ROBERTA BOLANJA: TAJNA JE OTKRIVENA

Čak i kada sam prvi put čitao roman 2666, znao sam da ću morati da ga čitam opet. Ova Bolanjova petodelna zverina od romana traži rad detektiva-amatera. U središtu priče je niz nerešenih ubistava u Santa Teresi, mitskom gradu na meksičkoj granici sličnom Hwaresu. Sve ostalo – a toga ima mnogo – ide napred-nazad u vremenu, ostavljajući niz kriptičnih tragova na dva kontinenta. Kako se mreža dokaza širi, potraga za serijskim ubicom se prepliće s potragom za usamljenim piscem romana čija se biografija neobično poklapa sa onom B. Travena.

Kad sam ga čitao drugi put, shvatio sam zašto je roman 2666 jedna od onih Važnih knjiga. Njegov obim i pristup vas tera da razmišljate globalno. Ali, i pored teških tema, i dalje se čita brzo. U njemu se nalazi sve što jednom kriminalističkom romanu treba – okoreli detektivi, pokvareno podzemlje, divljačka korupcija – sem velikog otkrića na kraju. Bolanjo insistira na tome da sačuva misteriju, a za to ima dobar razlog. Većina stvarnih slučajeva koje je koristio kao izvore prilikom pisanja, kao što su serija silovanja i ubistava krajem devedesetih, ostala je nerazjašnjena. Jedna stvar je jasna: ta ubistva potpiruje slom reda i zakona. Iza zavese čekaju narko-karteli i rat protiv droge. Dodajte tome i hiljade migranata i industrijski sektor koji cveta. Povrh toga, zamislite i najveće tržište na svetu, i dobićete sistem koji koristi novac da bi zataškao ubistva i divljaštvo.

Sad, kad ga čitam treći put, verujem da se među tim stranicama nalaze određene tajne – skrivene činjenice i tragovi koji samo čekaju da budu otkriveni. „U jednoj od mnogih beležaka za roman 2666“, kaže španski kritičar Ignasio Eceverija, „Bolanjo ističe postojanje 'skrivenog središta' koje se nalazi ispod onoga što bismo mogli da smatramo 'fizičkim središtem' romana. Postoje razlozi koji upućuju da je to fizičko središte zapravo grad Sveta Teresa“. Pitanje „skrivenog središta“ samo pojačava intrigu. Još intrigantnija je mogućnost da postoji neka veza tajni koje krije roman i zagonetnog Travena. Možete to nazvati preosećanjem, ali sam ubeđen da priča o izgubljenom piscu krije odgovor za rešenje zločina u romanu 2666.

Pisci

Pre no što razmotrimo tragove, trebalo bi da razotkrijemo misterije koje stoje iza dva autora sa sličnim pozadinama koji, svaki za sebe, osećaju očajničku potrebu da zaštite svoju anonimnost. Godine 1925. u jednom socijalističkom glasilu štampana je kratka priča

koju je potpisao B. Traven, i tako je rođena misterija koja od onda zbunjuje čitaoce. Malo se zna o njemu, a i to što se zna nije provereno. Po jednoj teoriji, on je bio predsednik Meksika. Po drugoj, bio je vanbračni sin cara Vilhelma II. Po trećoj, iza imena Traven krio se tajni identitet Embruoza Birska koji je, (ne potpuno) slučajno, nestao u Meksiku. Znamo sledeće: Traven je objavljivao knjige na nemačkom (njegova verovatno najpoznatija jeste *Blago Sijera Madre*), a živeo je, bar neko vreme, u Meksiku.¹ Mnogi se slažu da se čovek koji se kasnije zvao Traven jedno vreme zvao Ret Marut. Iako je njegovo poreklo nepoznato, Marut je počeo karijeru kao novinar u Minhenu tokom Prvog svetskog rata. Njegova radikalna učenja kao pisca i aktiviste dovela su ga do optužbi za izdaju. Uz pomoć dva oficira, pobjegao je, odleteo preko mora, i niko ga kasnije nikada nije video. Traven je za života poricao bilo kakve veze sa Marutom. No, nakon njegove smrti 1969, njegova udovica je, na njegov zahtev, potvrdila da je B. Traven nekada bio Ret Marut.²

Zvuči vam poznato? To je zbog toga što je fabula romana *2666* sagrađena na temeljima legende o Travenu. U njemu se ispostavlja da je Beno fon Arčiboldi zapravo alias Hansa Rajtera, nekadašnjeg nacističkog vojnika i izbeglog pisca. Kako on raste, raste i „misterij koji obavlja Arčiboldijev lik, o kojemu praktički nitko, ni njegov izdavač, ne zna ništa: njegove se knjige pojavljuju bez fotografija na omotu ili na posljednjoj stranici; biografski podaci svedeni su na minimum (njemački pisac rođen u Pruskoj 1920. godine)“.³ Vreme koje je kao mladi vojnik proveo na sovjetskom frontu popunjava deo njegove lične istorije. Preokret se dešava kada on pronade dnevnik jevrejskog intelektualca, žrtve progona. U dnevniku nailazi na usputno pominjanje opskurnog italijanskog slikara, Đuzepa Arčibolda, i tu napokon možemo da vidimo nastanak misterioznog imena iza kog se krije. Nakon oslobođenja, Rajter postaje ratni zarobljenik. U logoru upoznaje čoveka koji je ubijao poljske Jevreje zatočene u vozu. Kad tog čoveka nađu zadavljenog, Rajter je glavni osumnjičeni za ubistvo (kasnije se saznaje da ga je zaista i počinio) i on uskoro nestaje.

Traven je sigurno izgledao primamljivo piscu-nomadu kakav je bio Bolanjo, čiji je put izgledao manje-više isto, ali u suprotnom pravcu. Rođen u Santijagu 1953, Bolanjo je odrastao u Meksiko Sitiju gde mu se porodica preselila tokom njegovog detinjstva. Usred Pinočeovog državnog udara, vratio se u Čile i završio u zatvoru, ali se o tom incidentu mnogo govorilo, a malo šta se zna. Jedna verzija priče kaže da je pobjegao nakon što su ga dva čuvara prepoznala iz škole. Pridružio se bandi pesnika disidenata koje je ovekovečio u *Divljim detektivima*. Poput protagoniste tog romana, Bolanjo je napustio Meksiko 1977, na-

¹ U mekom povezu izdavačke kuće „Ferar, Straus i Žiro“, ovaj roman se opisuje kao „avanturistički roman koji je poslužio kao inspiracija za legendarni film Džona Hjustona, a njegov neuhvatljiv autor je bio uzor junaku romana *2666* Roberta Bolanjo“.

² Bi-Bi-Si je 1978. godine napravio film *B. Traven: tajna je otkrivena (B. Traven: A Mystery Solved)*. Dva novinara, Vil Vajat i Robert Robinson, iznose ideju da je Marut zapravo pseudonim Hermana Alberta Ota Fajga, što je hipoteza koju su mnogi od tada opovrgnuli. Uprkos tome, deo romana *2666* pod naslovom „Kritičari“ čita se kao odjek Vajatovog i Robinsonovog pokušaja da pronađu Travena.

³ Svi citati iz romana *2666* preuzeti su iz izdanja Roberto Bolanjo. *2666*, preveli Simona Delić, Tamara Horvat Kanjera, Tatjana Tarbuk i Dinko Telečan. Zagreb: Vuković & Runjić, 2012. (*Prim. prev.*)

stanivši se na obalu Španije gde je postao deo grupe latinoameričkih pisaca nakon tzv. latinoameričkog buma.⁴

Jedini čvrst dokaz veze sa Travenom se, koliko znam, nalazi u jednoj izbrisanoj sceni koja je kasnije postala deo romana *Muke pravog policajca*. U pismu univerzitetskom profesoru, Arčiboldi ispisuje „obimnu odbranu B. Travena“. Uprkos tome, teško je ignorisati sve te paralele. Obojica su utekla iz ratom razorene Evrope nakon bega iz zatvora. Posle toga, obojica su nestala i pojavila se u Meksiku, živeći i pišući pod pseudonimom. Drugi trag ističe mogućnost dublje veze: „Sve njegove priče bile su tajnovite, a njihovo razrešenje moglo je doći samo kroz beg, ili ponekad krvoproliće (pravo ili zamišljeno) kao kraj beskrajnog bega, kao da bi Arčiboldijevi junaci, na kraju knjige, bukvalno iskočili sa poslednje stranice i nastavili da beže“.⁵ U ovo se takođe uklapa opis samog pisca. Arčiboldi je čovek bez zemlje – svetski junak, takoreći – koji beži od užasa svoga vremena. I šta se dešava kada pobegne sa stranica knjige? Napravite taj korak – kad ste već došli do nje – i sve misterije ubistava će početi da vam se otkrivaju.

Romani

Neki ljudi misle da *2666* pripada potpuno novom žanru. Adam Kerš je posvetio poglavlje Bolanju u studiji *Svetski roman*. On tvrdi da današnju avangardu interesuje „pitanje šta to znači pisati bez granica“. Možda i jeste tako, ali, ako mene pitate, najbolji način da pročitate *2666* jeste radi čistog uživanja. Naposljetku, priča ne počinje ubistvima – ona stiže do njih. Trag u potrazi za piscem se gasi pri kraju prvog dela romana. Nekoliko stotina stranica kasnije, narativ se vraća unazad pre no što nastavi tamo gde je stao. U poslednjem delu, „Arčiboldi“, pojavljuju se šeme, tragovi koji upućuju na „skriveno središte“ knjige.

Bolanjo retko prikazuje rad svojih izmišljenih junaka-pisaca. U *Divljim detektivima*, utrobni realisti uzdrmaju pesničku scenu, ali se pesme nikada ne pojavljuju u romanu. U slučaju Arčiboldija, makar dobijamo naslove i nekoliko detalja o tome šta se nalazi između korica. Tako, na primer, znamo da je roman *Crno more* ispričavan u dramskoj formi. Znamo da *Otac* mapira serijskog ubicu, a da se *Kožna maska* poigrava s elementima horora. Takođe znamo da je zamah autora širok jer *Prodavac srećaka* opisuje „život njemačkog bogalja koji prodaje lutrijske srećke u Njujorku“. Romani koji zadržavaju formu avanturističkog romana, skaču s jednog žanra na drugi i svojim zamahom pokrivaju ceo svet – sve to govori mnogo i o Bolanju i o njegovom fiktivnom dvojniku. Jedan se naslov – *Bezmerna ruža*

⁴ U još jednom globalnom preokretu, ostareli Arturo Belano stiže u Berlin nakon što njegov sin Džeronimo nestane posle putovanja s prijateljima. Bolanjo nikada nije završio poslednje poglavlje avantura svog autobiografskog junaka. Tekst „Dani haosa“ nalazio se među fajlovima na njegovom kompjuteru i kasnije je objavljen posthumno u zbirci *Tajna zla*.

⁵ Dok je u romanu *2666* pseudonim pisca Beno fon Arčiboldo, u romanu *Jadi pravog policajca* je to Ž. M. G. Arčiboldi. U prvom slučaju, autor je Nemač, a u drugom Francuz. U oba slučaja, njegovo prezime je italijanskog porekla. Sve to govori da je ovo opkoračivanje tipično za svet u kom su granice sve manje važne.

– naročito ističe, poput nervoznog osumnjičenog u policijskoj stanici. Sasvim slučajno je i Traven napisao roman *Bela ruža*, a on baš pokriva neke od stvari kao i 2666.

Uprkos tolikom sličnostima, ove dve knjige se neverovatno razlikuju. Travenov roman iz 1929. godine manje podseća na palp trilere Dašijela Hemeta (roman *Malteški soko* objavljen je iste te godine) nego na staromodne polemike Aptoni Sinklera. *Bela ruža* ne ostavlja nepoznanicu što se tiče identiteta zločinca. Tenzija se gradi između dobrog rančera Don Hakinta Janjesa i zlog naftnog magnata Čejnija Kolinsa, ali ne postoji sumnja u ishod tog odnosa.

Veći deo *Bele ruže* je direktan i zastareo – Traven uporno prenosi svoju poruku o pohlepi, iako je čitaoci odmah shvataju – ali je isto tako i prilično dalekovidan. Meksičko okruženje u La Rosa Bijanki vraća nas u jednostavnije vreme, daleko od modernog sveta i njegovog rasta na sve strane. Prodaja hacijende se za Don Hakinta svodi na ovo:

I nikada dosad nije osećao tako snažno da je on jezgro ove celine ovde, da bi se, kad bi se on tu izvukao od svoje odgovornosti, sve srušilo. Porodice bi se raštrkale, prastare veze bi se raskinule, sin više ne bi poznavao oca, nećak ujaka. Rosa Bijanka ne bi više bila prastari zavičaj jednog naroda. [...] Rosa Bijanka postala bi isto što i fabrika u kojoj otac u gradu radi. Bila bi nešto potrebno, ali nešto sa čime čovek nema lične veze.⁶

Ako je Bolanju bila potrebna veza između Santa Terese i sveta u celini, Traven mu je ponudio model. Prodaja nekoliko vekova stare hacijende uključuje mnogo više od prodaje goveda i svinja, šume i pašnjaka: to razbija celokupan društveni poredak.

Razlog zbog kog je *Bela ruža* ispred svog vremena – a i sočna prethodnica romana 2666 – jeste to što se ni opaki naftaš ni bezdušna korporacija na kraju ne ispostavljaju kao loši. Pravi zlikovac ovde je sistem koji lokalnom stanovništvu ne pruža pravu priliku:

Jer sve vrednosti i svi produkti u ovom sistemu koji je stvorio čovek današnjice tako su povezani i izatkani jedni s drugim, da jedno menjanje u vrednosti petroleja odmah povlači za sobom menjanje u vrednosti produkata koji sa petrolejom nemaju nikakve veze. Pad cene petroleja može da izazove silan uspon cene pšenice ili pamuka ili hartija železničkih i parobrodarskih kompanija.

Zbog jačanja novog poretka, hacijenda je povezana s uspesima i problemima jednog udaljenog tržišta. Kad ideš ka vrhu, uspeh je veći, ali, kad padaš, pad je teži. U toj mračnoj budućnosti, La Rosa Bijanka je samo jedan od mnogih delova ogromne mašinerije koja stalno melje.

I tako priča ide ka predvidljivom kraju koji se okončava – pogodili ste – ubistvom. Najpokvareniji od svih Kolinsovih pokvarenih poslova namami Don Hakinta u Los Anđeles. I, naravno, uskoro pronalaze njegovo telo. Polovična istraga brzo i nemarno zaključuje da je slučaj nemoguće rešiti. Za to vreme, nazad na ranču, pokušaji da se istraži njegov nestanak

⁶ Svi citati iz romana *Bela ruža* preuzeti su iz izdanja B. Traven. *Bela ruža*, preveo Jovan Popović. Beograd: Nolit, 1932. (Prim. prev.)

ne vode nikuda. Jedan meksički zvaničnik to opisuje sledećim rečima: „Šta tamo preko znači neki siromašan meksikanski radnik? Ubijaju ih tamo na desetine, i niko o tome ne sazna ništa. Kad ovde u Meksiku nekog Amerikanca ubiju banditi, to odmah sazna čitav svet, i čitavi se svet zgraža zbog nesigurnosti u Meksiku.“ Ako zanemarimo preteranu retoriku, *Bela ruža* otkriva nezamisliv i nemaran stav prema ljudima južno od granice. Ista ta ravnodušnost, isti osećaj zanemarivanja, bdi nad nerešenim ubistvima u romanu 2666.

Đavolji broj u naslovu upućuje na prastaro vreme kad su civilizacije propadale, kad su red i zakon bili izvrnuti, a vladali nasilje i anarhija. Samo što se sad budućnost nameće kao pakleni povratak na ono što nam je prošlost već priredila. „Fizičko središte“ univerzuma romana 2666, ma koliko to čudno zvučalo, jeste masovna grobnica svih ljudi sa margine.⁷ Istina je da je Santa Teresa u sprezi s kriminalcima s obe strane zakona, ali na granici ima više od bezakonja i korupcije. Tu živi i običan narod, uključujući mnogo mladih žena koje pokušavaju da prežive ne odajući se prostituciji. Mnogi od tih ljudi su došli iz drugih zemalja Južne Amerike. Neki traže posao u stranim fabrikama koje zovu *maquiladoras*. Drugi su došli nadajući se da će preći granicu putevima za prenos droge. Gledano izdaleka, Santa Teresa pumpa novac poput aktivne i vitalne arterije. Ali, kad se pogleda izbliza, ta slika se iskrivljuje.

Prava kriza na granici je sistemske prirode i čine je nemiri masovne migracije, neprovereni rast, nekompetentna vlast – drugim rečima, svi ključni problemi našeg vremena – a svirepost te krize odražava se na ulici. Usred svih tih poroka i korupcije stiže američki novinar koji izveštava sa bokferskog meča. Oskar Fejt, iskonski junak starog kova, usamljeni je borac koji dobro zna šta je dobro, a naročito šta nije. Noć pre no što će preći granicu, on je zadremao u hotelskoj sobi gledajući reportažu o „Amerikanki nestaloj u Santa Teresi, u državi Sonori, na sjeveru Meksika. Reporter [je govorio] o dugom popisu žena ubijenih u Santa Teresi, od kojih su mnoge završile u zajedničkoj grobnici jer nitko nije preuzeo njihova tijela“. Primetite kako reporter započinje izveštaj govoreći o nestalom Amerikancu da bi se osvrnuo na Meksikanke skoro slučajno. Slično je i u sceni koja opisuje restoran u Meksiku sledećeg dana, kada Fejt čuje dva detektiva koja detaljno opisuju slučaj.

Reći ćete: sve se mijenja. Naravno, sve se mijenja, no arhetipovi zločina ostaju isti, baš kao što se ni naša priroda ne mijenja. Uvjerljivo objašnjenje jest to što je društvo, u ono doba, bilo malo. Govorim o 19. stoljeću, o 18, o 17. Jasno, bilo je malo. Većina ljudskih bića živjela je izvan granica društva. U 17. stoljeću, primjerice, na svakom putovanju broda natovarena crnim robovima umrlo bi barem dvadeset posto robe, odnosno obojenih ljudi koje su prevozili kako bi bili prodani, recimo, u Virđiniji. I to nikog nije diralo niti je izlazilo u velikim naslovima niti je itko tražio da objese kapetana broda koji ih je prevezio. Ako bi, naprotiv, kakav veleposjednik pretrpio napadaj ludila, ubio svog susjeda, a zatim se galopom vratio svojoj kući gdje bi, jedva što je sjahao, ubio svoju ženu, ukupno dvoje mrtvih, društvo Virđinije živjelo bi u užasu sljedećih šest mjeseci, a legenda o ubojici na konju mogla se prenositi čitavim generacijama. Francuzi, recimo. Za vrijeme Komune 1871. tisuće su ljudi ubijene a da nitko nije prolio ni suzu za njima. Iste je godine brusadž

⁷ Nigde se u romanu ne spominje smak sveta. Rešenje te zagonetke krije se u drugom romanu, *Amajlija*, kada pripovedač poredi Meksiko Siti sa „zaboravljenim grobljem“ iz „2666. godine“.

noževa ubio svoju ženu i staricu majku (ne ženinu majku, već svoju vlastitu majku, prijatelju moj), a zatim ga je razotkrila policija. Vijest nije izašla samo u francuskim novinama, već je prenesena i u drugim europskim novinama, čak se pojavila u njujorškom Examinent. Odgovor: mrtvi Kormune nisu pripadali društvu, obojeni ljudi umrli na brodu nisu pripadali društvu, a mrtva žena u francuskoj prijestolnici i ubojica na konju iz Virdžinije jesu pripadali društvu, to jest, o onome što se njima zbilo moglo se pisati i moglo se čitati.

Serija ubistava u Santa Teresi se – kao i neprijavljeni slučajevi u Hwaresu – uklapala u ovu šemu zločina. Fejt predlaže uredniku tekst o ubistvima, ali ga on ne prihvata. Što je još gore, meksička štampa izveštava sa granice vrlo šturo. Nije slučajnost to što Fejt na svom putovanju pronalazi knjigu o putu afričkih robova do Amerike. Jedan od razloga zašto se masovna zverstva tako lako ignorišu jeste taj što su priče žrtava zakopane, isto kao što su i žene zakopane, bez pravog obreda, bez svedoka.

Trebalo mi je dugo da shvatim, ali se više i ne pitam da li će raščješljavanje mesta zločina otkriti usamljenog ubicu. Sa svojih tristotinak stranica, „Zločini“ je najobimniji od pet delova romana. Kao i u Hwaresu, mrtvih je na sve strane. Stranicu po stranicu, povrede se navode sočno i detaljno, a svaka od njih je krvava poput onog drugog krvavog pira u jugozapadnom delu SAD, romana *Krvavi meridijan* Kormaka Makartija. Prvo što nas pogađa jeste saznanje koliko malo znamo o žrtvama – a kako Kirš pojašnjava, u tome i jeste poenta.

Ovaj deo romana je težak za čitanje, i to na dva nivoa: njegova monotonija ubija čitalačku pažnju, dok njegova tema – silovanja, mučenja i ubistva žena i devojaka – ubija čitalačku maštu. U tom smislu Bolanjo donosi, čak i uvlačeći čitaoca u taj postupak, psihološki mehanizam koji dozvoljava da Santa Teresa i dalje ignoriše ubistva, čak i kada prerastu u užasnu epidemiju.

Scene užasa nas teraju da se osećamo nelagodno jer bi *trebalo* da se osećamo nelagodno. A onda, kad broj žrtava postane trocifren, stiže nas umor. Ipak, skrenuti pogled, bilo zbog dosade ili gađenja, značilo bi ignorisati moralne probleme koji su prisutni.

Iako zvuči propovednički, Bolanjo sakriva poruku u dramski potencijal dobre misterije. I iako postoje gubici koji proističu iz činjenice da ubistva nisu rešena – kao što je gubitak osećaja zadovoljstva zbog hvatanja zločinca ili zbog uspostavljanja reda i zakona – otvoreni kraj podrazumeva dublju, važniju istinu o našem načinu života. Kad se termin „globalizacija“ koristi u ekonomiji, on deli svet na centar i marginu. Pobjednici globalizacije su u centru, zajedno sa akumuliranim bogatstvom i moći. Veći deo populacije obitava na margini, pokušavajući da uhvati priključak. Bolanjo sumira užase koji haraju Santa Teresom rečima jednog od likova upućenim Fejtu: „Nitko ne obraća pozornost na ta ubojstva, no u njima se skriva tajna svijeta.“

Na kraju, „skriveno središte“ romana nije stecište kriminalnih vođa, međunarodnih dilera ili najokorelijih poslovnih baraba, već prometna raskrsnica svetskog poslovanja. Što nas, napokon, dovodi do identiteta ubice. U tipičnom kriminalističkom romanu, identitet ubice nas iznenađuje. To je slučaj i u romanu *2666*, a iznenađenje je ovde još i veće, čak i po standardima žanra. Zločinac u knjizi je divlji sistem svetskog kapitalizma – sa svim

svojim šemama i varijantama, proizvodnjom i potrošnjom, i sa štetom koju nanosi lokalnom stanovništvu nazivajući je rastom. Bolanjo izvrće žanr, pretvarajući svakodnevni proces prodaje i kupovine, koji većina nas shvata zdravo za gotovo, u najvećeg zločinca našeg doba.

Naposletku, roman se nameće kao noćna mora podivljale globalizacije. Kao što se ne može pronaći samo jedan počinitelj svih ubistava, tako ne može samo jedna zemlja da reši probleme na granici, ali je bolno jasno da smo, kao svetski potrošači, svi mi upleteni. U poslednjem intervjuu pre smrti 2003. godine, Bolanjo je opisao svoju verziju pakla. „To je kao Hwaresu“, rekao je, „naša kletva i ogledalo.“ Lako je otpisati nasilje na granici kao divljaštvo nekog udaljenog mesta, ali užas koji vidimo je, čak i tako daleko, nedvosmisleno naš.⁸

Sladoled

Ovako zgusnuta misterija s tajnim nagoveštajima i tragovima zaslužuje još jednu dubinsku analizu, tako da sedite mirno dok ne otkrijemo šta sve ovo *zaista* znači. Tek na kraju vidimo šta to dovodi Bolanjevog junaka u Santa Teresu. Hans Rajter, saznajući da je njegov nećak optužen za zločin, obećava da će brinuti o njemu. Poslednji put kad vidimo tajnovitog pisca, on sedi u jednom parku u Hamburgu i jede italijanski sladoled „First pikler“. Pored njega zastaje neznanac i kaže da je potomak čoveka koji je izmislio takav sladoled. Ova poslastica iz Napulja svakako govori mnogo o Nemcu izgnaniku, njegovom italijanskom pseudonimu i našem svetu u kom su granice sve nestabilnije.

Međutim, zečja rupa postaje sve dublja i stiže se do onoga što sudbina servira većini umetnika. First Pikler, izumitelj sladoleda, nadao se da će „prijeci u, da je tako nazovemo, povijest zahvaljujući nekome od brojnih djelaca koje je napisao i objavio, mahom kronika s putovanja“. Stoga, ostao je poznat po tome što je pozajmio svoje ime sladoledu od tri ukusa. Taj smrznuti desert nas podseća da vreme teče – brzo ga pojedi ili će se otopiti. To što su oba pisca mahom zaboravljena nameće se kao neodoljiva metafora za B. Travena.⁹ Roman *Bela ruža* je mogao da nestane bez traga da nije važnog dela kao što je 2666 da ga spasi od zaborava. Nije sve u tome što je Bolanjo dao opskurnim piscima status heroja. Pretraživati stranice istorije je herojski čin sam po sebi. Neznanac govori Rajteru da je „krajnja svrha svih njegovih putovanja bila istraživanje određenog vrta, ponekad zaboravljenih vrtova, predanih u Božje ruke, prepuštenih sudbini, i čiju je dražest moj dični predak umio

⁸ Prečesto kriminalističke sage vrte istu priču – Južna Amerika proizvodi užas, a mi ostali ga konzumiramo. Setite se svih filmova i TV serija koji preplavljaju popularnu kulturu: filmova kao što su *Putevi droge (Traffic)* i *Sikario (Sicario)* ili serija poput *Čista hemija (Breaking Bad)* i *Narkos (Narcos)*. Najmudrije serije i filmovi (ali ne svi) ističu jednostavan stav koji podrazumeva da smo „mi“ ti koji su „civilizovani“, a „oni“ su „divljači“. Kao što možete pretpostaviti, Bolanjo ruši granice između divljaštva i civilizacije, najviše u tome što povlači liniju između kriminogene Santa Terese i nacističke Nemačke.

⁹ Iako je napisao trinaest romana, tri zbirke priča i jedan putopis, Traven je danas najpoznatiji, ako je uopšte i poznat, po čuvenom plesu Valtera Hjustona u filmskoj adaptaciji *Blaga Sijera Madre*.

naći usred tolikog korova i tolikog nemara“. Iznova i iznova, i u poeziji i u prozi, Bolanjo skida prašinu s vremena koje je prošlo i ponovo ga otvara. Izgubljena generacija meksičkih pesnika, zanemareni nemački pisac i zaboravljene žene Huaresa – sve te priče dele duboku naklonost ka neopevanom mnoštvu. U suštini, to je Bolanjova teorija velikog praska: kosmos se rađa iz zaborava.

*(S engleskog preveo **Dragan Babić**)*